

FIENDEBILETE OG VALD, OMSTYRTANDE BODSKAP OG FREDSVISJONAR I BIBELEN OG KORANEN

Tekstutval ved Oddbjørn Leirvik

Det gamle testamentet / den jødiske Bibelen

I lovbøkene: auge for auge, tann for tann

Når nokon slår i hel eit menneske, skal han døy ... Når nokon skadar landsmannen sin på kroppen, skal det same gjerast med han som han sjølv har gjort: brot for brot, auga for auga, tann for tann. Den same skaden som han gjer ein annan, skal han sjølv få (3. Mosebok 24: 19).

I dei historiske bøkene: “etnisk reinsing” og jødisk motstandskamp

Så tok folket til å ropa, og prestane bles i horna. Med det same folket hørde hornlåten, sette dei i med eit sterkt rop. Då ramla muren ned, og folket gjekk rett inn i byen og tok han. Dei bannstøytte alt som fanst der. Både menn og kvinner, unge og gamle, storfe, småfe og esel hogg dei ned med sverd (Josva 6: 20f - om den jødiske erobringskrigen, Jeriko/Kanaan).

Med sverd i hand gjekk jødane til strid mot uvenene sine. Dei drap og tynte og gjorde som dei ville med fiendane sine ... Dei andre jødane i dei provinsane [persar]kongen rådde over, slo seg òg saman og ville verja livet sitt og få fred for uvenene sine. Dei drap syttifem tusen av fiendane sine, men rørte ikkje eigedomane deira (Esters bok 9: 5+16 – om jødisk motstandskamp i Babylonia)

I profetbøkene: fredsvisjonar

I dei siste dagar skal det henda at Herrens tempelberg [Sion] skal stå grunnfest over alle fjell og lyfta seg opp over haugane ... Då skal dei smida sverda sine om til plogjern og spyda sine til vingardsknivar. Folk skal ikkje meir lyfta sverd mot folk og ikkje lenger læra å føra krig (Jesaja 2: 1+4).

Gled deg storleg, Sions dotter, set i og jubla, Jerusalem! Sjå kongen din kjem til deg. Rettferdig er han, og siger har han fått; audmjuk rid han på eit esel, på den unge esefolen. Eg vil rydja ut vognene i Efraim og hestane i Jerusalem, og stridsbogen skal brytast sund. Han skal skapa fred for folka, hans velde skal nå frå hav til hav, frå Eufrat til heimsens endar (Sakarja 9: 9-10 – om fredskongen på Sion)

– men også omstyrtande bodskap

Herren, Allhærs Gud, har sett ein dag til dom over alt som er stort og stolt, over alt som ris i veret – det skal siga i hop ... Då vert det stolte mennesket bøyggt og den hovmodige mannen audmykt ... (Jesaja 2: 12).

Det nye testamentet

Jesus: valdsoffer med ikkje-valdsbodskap og fredsvisjonar

– valdsoffer for nasjonalistisk gudstru og ufølsom okkupasjonsmakt ...

Profetisk ikkje-vald, pasifistisk nytolking den jødiske lova:

(I Bergpreika:) De har høyrte det er sagt: Auga for auga og tann for tann. Men eg seier dykk: Set dykk ikkje imot den som gjer vondt mot dykk. Om nokon slår deg på den høgre kinnet, så vend òg det andre til (Matteus 5: 38-39)

(Under arrestasjonen i Getsemane:) Ein av dei som var med han, drog då sverdet, hogg etter tenaren åt øvstepresten og sneidde øyra av han. Då sa Jesus: "Stikk sverdet ditt i slira! For den som grip til sverd, skal falla for sverd" (Matteus 26: 51f)

Men også omstyrtande bodskap:

Storverk gjorde han med sin sterke arm; han spreidde dei som bar på hovmodstankar, og støytt stormenn ned frå trona, men lyfte dei låge opp (Marias lovsong i Lukas 1: 51-52).

Aggressivt språk mot "jødane", fordøming av "heidningane":

De [greske kristne] har mått tola det same av dykkar landsmenn som dei har mått tola av jødane, dei som drap Herren Jesus og profetane og forfylgde oss. Dei er ikkje Gud til hugnad og står alle menneske imot, fordi dei hindrer oss i å tale til heidningane, så dei kan verta frelste. Såleis fyller dei alltid syndemålet sitt. Men til sist har vreden nått dei (Paulus' 1. brev til tessalonikarane 2: 14-16).

Det er nok at de i farne tider har levt på heidensk vis, i sedløyse og sanslege lyster, i drikk og svir, og i stygg avgudsdyrking. No undrar dei [naboane?] seg når de ikkje lenger kastar dykk ut i denne straumen av skamløyse saman med dei, og spottar dykk. Men dei skal få gjera rekneskap for han som står ferdig til å døma levande og døde (1. Peters brev 4:3f).

Demonisering av fiendane?

– De har djevelen til far ... (Jesus mot sine jødiske motstandarar, Johannes 8: 44)

– Eg veit òg at du blir spotta av dei som kallar seg jødar, men ikkje er det, for dei er Satans synagoge (Johannes' Openberring 2: 9)

Valdeleg visjon av endetidsdommen:

Eg såg himmelen open, og der fekk eg sjå ein kvit hest. Han som sat på hesten, heiter "Trufast og Sannferdig", for han dømer og strider med rettferd ... Og or munnen hans går det ut eit kvast sverd; med det skal han slå folkslaga. Han skal styra dei med jernstav og trø vinpressa som er fylt av vreidevin, av harmen åt Gud, den Allmechtige (Johannes' openberring 19:11-16)

Likevel: urkristen pasifisme

Konsekvent militærnekting/pasifisme hos dei første kristne og hos kyrkjefedrene, t.o.m. 200-talet. Jf. Tertullian, Clemens, Origenes, Cyprian, Hippolyt ...

Koranen

Forholdet til fiendene i Mekka: (1) ikkje-valdeleg strid

Avvis det onde med det som er bedre (Koranen 23: 96/98 - Mekka)

Si til dem som tror, at de må tilgi dem som ikke ser frem til Guds dager, så Han kan belønne folk for det de har fortjent (Koranen 45: 14/13 - Mekka)

Så hør ikke etter de vantro, men før en drabelig kamp [*jihâd kabîr*, "stor jihad"] mot dem ved hjelp av den [Koranen?] (Koranen 25: 52/54 - Mekka)

Men omstyrtande budskap:

Vi ønsket å vise nåde mot dem som var undertrykket i landet, og gjøre dem til ledere og arvtagere og gi dem fotfeste i landet ..." (K 28: 5f/4f – Mekka).

Hva er det med dere? At dere ikke vil kjempe for Guds sak, og for de svake, – menn, kvinner og barn, som sier: "Herre, før oss ut fra denne by av illgjeringmenn, send oss fra Deg en som kan ta seg av oss, en hjelper!" (Koranen 4: 75/77 – Medina, merk framhaldet ↓)

Demonisering av fienden?

De troende kjemper for Guds sak. De vantro kjemper for de falske guders sak. Bekjemp Satans venner! Sannelig, Satans strategi er svak! (Koranen 4: 76/78 – Medina)

De som lever av renteutbytting skal på oppstandelsens dag stå frem lik en som Satan har slått med sin berøring (Koranen 2: 275/276 – Medina)

Forholdet til fiendene i Mekka: (2) valdeleg konfrontasjon?

Gud forbyr dere ikke å vise respekt og rimelighet mot dem som ikke bekjemper dere for religionens sak, og ikke drev dere bort fra deres hjem, eller hjalp til ved utdrivningen (K 60: 8f – Medina)

De vantro må bare ikke tro at de kan komme unna. De kan ikke forpurre noe. Gjør klart mot dem [*wa-‘addû* = mottoet til Det muslimske brorskap] alt dere makter av stridskrefter og rytteri, så dere kan sette skrekk i Guds og deres fiende og andre i tillegg, som dere ikke vet om (Koranen 8: 59f/61f - Medina)

Men, når de fredlyste måneder er til ende, så drep avgudsdyrkerne hvor dere finner dem, - pågrip dem, beleir dem, legg bakhold for dem overalt! Men hvis de omvender seg, foretter bønnen og betaler det rituelle bidrag, så la dem dra sin vei. Gud er tilgivende, - nåderik (Koranen 9: 5 – Medina, det såkalla "sverdverset")

Martyriet:

”For dem, som har forlatt sine hjem og ble drevet bort fra dem, som har lidt for Min sak, som har kjempet, og mistet livet, sandelig, for dem vil Jeg utviske deres misgjerninger, og Jeg vil føre dem inn i paradisetts haver, hvor bekker sildrer” (3: 194/193 – Medina)

Jf. jihad i *Hadith-samlingane*:

Dei seks autoritative samlingane til al-Bukhârî, Muslim etc. har egne bøker om jihâd og militære ekspedisjonar (*Kitâb al-jihâd wa-l-siyar*).

Obs 1: bøkene skildrar også korleis Muhammad gav amnesti til sine tidlegare fiendar då han erobra Mekka, og let vere og ta hemn. Gir forskrifter for krigføring som seinare blir systematisert til ein teori om rettferdige krigen.

Obs. 2: ein hadith som al-Ghazâlî og andre siterer der Muhammad helsar sine menn på denne måten etter eit slag mot fiendane i Mekka: "Velkomen skal de vere. De har kome tilbake frå den mindre jihâd (*al-jihâd al-asghar*) til den store jihâd (*al-jihâd al-akbar*). Dei sa: Å Sendebod, kva er den store jihâd? Han sa: Kampen mot sjela (*jihâd al-nafs*)."

Forholdet til naboane i Koranen: fiendebilete eller fredsbodskap?

[Til avgudsdyrkarane i Mekka] Si: "Dere vantro! Ikke kommer jeg til å tilbe det dere tilber, og ikke kommer dere til å tilbe det jeg tilber ... Dere har deres religion, og jeg har min!" (Koranen 109 – Mekka)

[Til jødane og dei kristne:] Hver og en har Vi gitt en norm og en praksis! Om Gud hadde villet, kunne Han ha gjort dere til et samlet trossamfunn (*umma*), men Han ønsket å stille dere på prøve ved det Han har gitt dere. Så kappes i å gjøre det gode! Til Gud skal dere alle vende tilbake. Han vil redegjøre for det dere var uenige om [...] Dere som tror, slutt dere ikke til jøder og kristne! De henger sammen. Den som slutter seg til dem, blir en av dem. Gud leder ikke urettferdige! [...] Og de som slutter seg til Gud og hans Sendebud og de troende, se, Guds parti (*hizbullah*) er de som seirer (Koranen 5: 48-56/52-61 – Medina).

[Til dei kristne ≠ til jødane og avgudsdyrkarane:] vil sikkert finne at jøder og hedninger [dvs. avgudsdyrkarane] er de mest fiendtligsinnede av alle overfor de troende [dvs. muslimane]. Og du vil finne at de som sier, "Vi er kristne", er nærmest til å like de troende. Dette fordi det er prester og munkar blant dem, og fordi de ikke er hovmodige (Koranen 5: 82/85 – Medina)

[Til dei kristne:] Vantro er de som sier, "Gud, det er Kristus, Marias sønn!" ... Vantro er de som sier, "Gud er den tredje av tre" (5: 72f/76f – Medina).

Kontroll over andre – eller gjensidig kontroll?

Bekjemp dem som ikke tror på Gud og Dommens dag, som ikke forbyr det Gud og Hans sendebud har erklært forbudt, og som ikkje bekjenner Sannhets religion, av skriftfolkene, til de punger ut med tributt (*jizya*) i ydmykhet (Koranen 9: 29 – Medina).

Om ikke Gud hadde holdt folk i sjakk, noen av dem ved hjelp av andre, så ville klostre og kirker, bedehus og moskeer, hvor Guds navn stadig påkalles, vært ødelagt (Kor. 22: 40/41).

OBS. DET KOMPLISERTE FORHOLDET MELLOM TEKST, TOLKING OG SOSIO-POLITISK KONTEKST. TEKSTAR ER IKKJE VALDELEGE "I SEG SJØLV" MEN KAN BLI BRUKT AV INDIVID, SOSIALE RØRSLER ELLER STATAR SOM RELIGIØS LEGITIMERING AV VALDSUTØVING.
